

Distopya Edebiyatında Dini Fenomenler ve Referanslar - Aldous Huxley'nin Cesur Yeni Dünya'sına Fenomenolojik Bir Yaklaşım

Halit Ahmet ÇİFTÇİ | 0000-0003-2037-6737

Dr. Öğr. Üyesi | Yazar | halitciftci@sdu.edu.tr

Süleyman Demirel Üniversitesi | ROR: 04fjtte88

Dinler Tarihi | Isparta, Türkiye

Öz

En dindar Hristiyanından en ateşli Hristiyanlık karşıtı olanına kadar Batı edebiyatı yazarlarının, eserlerinde dini fenomenlere sıklıkla yer verdikleri bilinen bir gerçektir. XX. yüzyılın en önemli distopya yazarlarından birisi olan Aldous Huxley'nin kaleme aldığı Cesur Yeni Dünya (Brave New World) gerek açık bir şekilde yapılan gerekse alt metinde ustaca gizlenmiş dini referanslarıyla dikkat çeken bir kurgudur. F.S. (Ford'dan Sonra) 632 yılında bir Dünya Devleti'nde geçen roman, geleceğe dair psikolojik manipülasyon, uykuda öğrenme, klasik şartlandırma ve üreme teknolojilerindeki bilimsel ilerlemeler ön görmektedir. Ailenin tamamen ortadan kalktığı toplumda üreme teknolojileri ile laboratuvarlarda çoğaltılan bireyler, Hindu kast sistemine benzer şekilde alfa, beta, gama, delta, epsilon gibi sınıflara ayrılmakta ve sınıflarına göre istihdam edilmektedir. Dinin, bilimin, sanatın, edebiyatın ve felsefenin tarihin tozlu sayfalarında çoktan kaybolduğu toplum, sırf zevk peşinde gelişigüzel ilişkiler kuran ve soma adı verilen bir uyuşturucu madde kullanan bireylerle tamamen hedonist bir kimliğe bürünmüştür. Dünya Devleti on ayrı bölgeye ayrılmış ve her bölgenin başına vali benzeri bir yönetici atanmıştır. Dünya Devleti dışındaki bölgeye Vahşi Bölge denmektedir ve bu bölgedeki insanlar hâlâ kabile hayatı yaşamaktadırlar. Huxley kurgusunda kendisini yoklukla ifade eden bir tanrı figürü ortaya koymuş ve bu tanrıya ibadet ve onunla manevi bütünleşme amacı taşıyan Dayanışma Ayinleri ihdas etmiştir. Bu ayinler, Yahudi Merkava mistisizmi, eski Yunan ve Anadolu'daki orgy ritüelleri, Hristiyanlıktaki Ekmek-Şarap Ayini ve Vedik uyuşturucu madde soma gibi gerçek dini inançlar ve ayinlerle ortak fenomenleri paylaşmaktadır. Tüm bu ayinlerde ortak olarak ünlü Alman teolog ve filozof Rudolf Otto'nun "kutsalın tecrübesi" olarak tanımladığı "numinous" olgusu ve "numinous" bilincin yönlendirildiği nesne olan "mysterium tremendum" (titreten gizem) fenomeni ile karşılaşılır. Huxley, geleneksel anlamda dinin olmadığı, ancak yine de dinin yerini alan bir sistem tasavvur etmiştir. Bu sistem, toplumsal düzen ve güvenliğin devamını sağlamakta, dünya devletinin tanrısı ve aynı zamanda Mesih'i Ford ile bir olmak ortak ideali peşinde koşan insanlar arasındaki dayanışma ve kardeşlik bağlarını güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu sistem, dinin sosyal ve psikolojik işlevini yerine getirmesi bakımından aslında Cesur Yeni Dünya'nın dinidir. Huxley, Kutsal Kitap ve dinle ilgili diğer bazı kitaplara da atıf yapmaktadır. Tüm dinlerin ortadan kaldırıldığı bir dünyada Kutsal Kitap, yalnızca Dünya Devleti'nin yöneticilerinin bildiği eski bir dini metin olarak yansıtılmıştır. Kutsal Kitap bir kasada saklanmakta ve kimseye gösterilmemektedir. Huxley ayrıca önemli filozof ve psikolog William James'in The Varieties of Religious Experience adlı eserine de gönderme yapmaktadır. Bahsettiği bir diğer eser de Thomas à Kempis'in derlediği ve Hristiyanlar tarafından kişisel ve ruhsal yönden gelişmek amacıyla okunan De Imitatione Christi (Mesih'in Taklidi) adlı kitaptır. Bu çalışmada Aldous Huxley'nin, Hristiyanlıktaki Evharistiya'dan Hinduizm'deki somaya kadar kurgusunda açık veya dolaylı olarak yer alan dini fenomenlerden en çok öne çıkanlar ortaya koyulup bu fenomenler dinler tarihi ve din fenomenolojisinin metotları kullanılarak incelenecektir. Bu çalışmanın, içeriğinde dünya dini, deus otiosus (durağan tanrı), kurtarıcı/Mesih gibi fenomenlerin önemli yer tuttuğu distopya, ütopya ve anti-ütopya eserlerinin alt metinlerinin okunması konusunda din bilimcilerine örnek bir çalışma olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Dinler Tarihi, Din Fenomenolojisi, Distopya, Anti-Ütopya, Huxley.

Atıf Bilgisi

Çiftçi, Halit Ahmet. "Distopya Edebiyatında Dini Fenomenler ve Referanslar - Aldous Huxley'nin Cesur Yeni Dünya'sına Fenomenolojik Bir Yaklaşım". *Rize İlahiyat Dergisi* 23 (Nisan 2023), 95-108.

<https://doi.org/10.32950/rid.1260518>

Yayın Bilgileri

Türü	Araştırma Makalesi		
Süreç Bilgileri	Geliş Tarihi: 06.03.2023	Kabul Tarihi: 13.04.2023	Yayın Tarihi: 20.04.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme		
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.		
Benzerlik Taraması	Yapıldı - iThenticate		
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.		
Etik Bildirim	ilahiyyatdergi@erdogan.edu.tr		
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.		
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.		

Dizinlenme Bilgisi

Religious Phenomena and References in Dystopian Literature: A Phenomenological Approach to Aldous Huxley's Brave New World

Halit Ahmet ÇİFTÇİ | 0000-0003-2037-6737

Assist. Prof. Dr. | Author | halitciftci@sdu.edu.tr

Süleyman Demirel University | 04fjtte88

History of Religions | Isparta, Türkiye

Abstract

It is a known fact that authors of Western literature, from the most devout Christian to the most ardent anti-Christian, frequently include religious phenomena in their works. Written by Aldous Huxley, one of the most important dystopian writers of the 20th century, *Brave New World* is a fiction that draws attention with its religious references, both overtly and skillfully hidden in the subtext. Meanwhile, although *Brave New World* is been referred as a dystopia, it can also be considered as a utopia from the point of view of the members of the society, because the members of the society living in it are extremely happy. Set in a World State in 632 A.F. (After Ford), the novel predicts scientific advances in psychological manipulation, sleep learning, classical conditioning, reproductive technologies. In the society, where the family is completely eliminated, individuals who are reproduced in laboratories by reproductive technologies are divided into classes such as alpha, beta, gamma, delta, epsilon similar to the Hindu caste system and are employed according to their classes. The society, in which religion, science, art, literature and philosophy are long lost in the dusty pages of history, has taken on a completely hedonistic identity with individuals who have random intercourse in pursuit of sheer pleasure and use a drug called soma. The World State was divided into ten separate regions and an administrator similar to the governor was appointed to the head of each region. The region outside the World State is called the Savage Reservation and the people in this region still live tribal life. Through a character he fictionalised, Huxley expresses that God manifests himself as an absence. Instead of a traditional God, Henry Ford shows up as a divine and Messianic figure. Solidarity rites are held in the World State in order to worship Ford and allow him to manifest among the congregation. These rites share common phenomena with actual religious beliefs and rites such as Jewish Merkava mysticism, ancient Greek and Anatolian orgy rituals, Christian Eucharist and the Vedic narcotic soma. In common with all these rites, the phenomenon of "numinous", which the famous German theologian and philosopher Rudolf Otto defines as "experience of the sacred", and "mysterium tremendum" (trembling mystery), which is the object to which numinous consciousness is directed are seen. Huxley, envisaged a system in which there is no religion in the traditional sense, but still replaces religion. This system ensures the continuation of social order and security, strengthens the bonds of solidarity and brotherhood between people who pursue the common ideal which is to be as one with Ford, the god and also the Messiah of the World State. This system was actually the religion of the *Brave New World* because it performs the social and psychological function of religion. Huxley refers to the Bible and some other books about religion. In a world in which all religions were abolished, the Bible appears as an ancient religious text known only to the governors of the World State. They keep the Bible in a safe and share it with nobody. He also refers to *The Varieties of Religious Experience* written by remarkable philosopher and psychologist William James. Another work he referred is *De Imitatione Christi* (The Imitation of Christ) which was composed by Thomas à Kempis and being read by Christians in order to develop themselves personally and spiritually. In this study, the most remarkable of the religious phenomena that Aldous Huxley includes explicitly and implicitly in his fiction will be put forward and these phenomena will be examined in the context of the methods of comparative history of religions and the hermeneutic phenomenology. This study will be an exemplary one for theologians in reading the subtexts of dystopian, utopian and anti-utopian works in which phenomena such as world religion, deus otiosus (static god), savior/Christ have an important place.

Keywords

History of Religions, Phenomenology of Religion, Dystopia, Anti-Utopia, Huxley.

Citation

Çiftçi, Halit Ahmet. "Religious Phenomena and References in Dystopian Literature: A Phenomenological Approach to Aldous Huxley's *Brave New World*". *Rize Theology Journal* 23 (April 2023), 95-108.

<https://doi.org/10.32950/rid.1260518>

Publication Information

Type	Research Article		
Process Information	Date of Submission: 06.03.2023	Date of Acceptance: 13.04.2023	Date of Publication: 20.04.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External		
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.		
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate		
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.		
Complaints	ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr		
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.		
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.		

Abstracting and Indexes

Giriş

Bu çalışmanın konusunu oluşturan *Cesur Yeni Dünya*, Aldous Huxley (1894 – 1963) tarafından 1932 yılında yazılmıştır. Aile ve akrabalık bağlarının olmadığı ve cinsel ilişkiyle çocuk sahibi olmanın ayıp karşılandığı kurguda insanlar kuluçka merkezlerinde çeşitli teknolojik yöntemlerle üretilmektedir. Toplum sloganlarla yönetilmektedir ve din tamamen ortadan kaldırılarak bir dünya dini ihdas edilmiştir. Geleneksel mânâdaki dinlerin ortadan kaldırılıp tek bir dünya dininin ihdas edildiği bu kurguda Huxley, geleneksel dinlerin yapısında bulunan fenomenlerin alternatiflerine veya benzerlerine açık ve gizli bir şekilde yer vermiştir. O ayrıca, bazı dini eserlere de atıflar yapmıştır. Çalışmada bu eserlere yaptığı referanslar ve kurgusunda atıf yaptığı dini fenomenlerden en çok dikkat çekenleri ortaya koyulup bu fenomenler karşılaştırmalı dinler tarihi ve din fenomenolojisinin metotları bağlamında incelenecektir. Çalışmada kullanılacak olan metot Martin Heidegger'in hermenötik fenomenolojisidir. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse Huxley'nin kurgusunda yer verdiği fenomenler yorumlanıp bunların hem yaşayan hem de geçmiş dinlerin inanmalarının fenomenler dünyasında nelere tekabül ediyor olabileceği tartışılacaktır. Huxley'nin bu fenomenlere ve dini eserlere yer verirken kendisini yönlendiren motivasyonun ne olduğu da irdelenecektir. *Cesur Yeni Dünya* ve ileride bahsedilecek olan distopya eserleri felsefi, edebi, linguistik, sosyolojik, ekonomik, ekopsikolojik gibi birçok açıdan ele alınmışken bu eserlere teoloji veya din fenomenolojisi açısından yaklaşan hiçbir çalışmanın bulunmaması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın, dünya dini, deus otiosus (durağan tanrı), kurtarıcı/Mesih gibi fenomenlerin içeriğinde önemli yer tuttuğu distopya, ütopya ve anti-ütopya eserlerinin alt metinlerinin okunması konusunda dinler üzerine çalışan araştırmacılara fikir vereceği düşünülmektedir.

Din, insanlık tarihiyle birlikte var olan bir olgudur. Edebiyat da insanlık tarihinde, insanın varoluşu anlamlandırma çabasının bir ürünü olarak varlık kazanan söze dayalı bir sanattır. Hem biçim hem öz açısından ilk dini metinlerin aynı zamanda ilk edebi metinler olduğu insanlık tarihiyle ilgili yapılan en erken çalışmaların bir sonucudur. Din ve edebiyat ilişkisi bağlamında sözlü kültüre ait mitler, masallar ve destanlar tarihsel olarak hem dini hem edebi ilk metinlerdir.¹ *Babil Yaratılış Destanı Enuma Eliş*, evrenin, dünyanın ve insanın yaratılışını ve tüm bunları yaratan Marduk'un diğer tanrılar tarafından tazim edilmesini anlatmakta olup² Antik Mezopotamya'nın en önemli ritüellerinden olan ve baharın girişinin kutlandığı Akitu festivalinde din adamları tarafından Marduk heykelinin önünde okunan bir destandır.³ Antik Yunan şairi Homeros'un yazdığı ve bilinen en eski edebi eserlerden olan meşhur *İlyada* destanı, antik Yunan'ın en önemli dini bayramlarından olan ve tanrıça Athena şerefine kutlanan Panathenaia festivalinde okunan ana kitaptır.⁴ İnsanoğlunun edebi macerasının sözlü ve yazılı unsurları arkaik kültürlerde mitler, avcı toplumlarda destan, tarım toplumlarında hikâye ve sanayi toplumlarında roman olarak yer bulmuştur.⁵

Konuya girmeden önce konuyla ilgili kavramlardan ve bu kavramlarla alakalı literatürden bahsetmek yerinde olacaktır. İngiliz filozof ve yazar Thomas More'un (1478-1535) 1516 yılında Latince yazmış olduğu *Utopia*⁶ adlı eseriyle isim babalığı yaptığı ütopya kavramı, üyeleri için son derece çekici veya neredeyse mükemmel özelliklere sahip olan bir toplumun tasviridir. More, Yunanca'da "yer" manasına gelen "topos" kelimesine bir "u-" veya "ou-" öneki ekleyerek kelimeye "nowhere" yani "hiçbir yer" veya "olmayan yer" manası kazandırmıştır. Dahası More, alternatif bir önek "eu-" ile başka bir kelime oyunu daha yaparak kelimeyi "eutopia" yani "iyi yer" manasında kullanmış ve böylelikle bu yeni türettiği kelime ile aslında var olmasının imkânsız olduğunu düşündüğü bir "var olmayan iyi yer"e atıf yapmıştır.⁶

Ütopya kavramının zıddı olarak distopya kelimesinin ilk olarak Avam Kamarası'nda (British House of Commons) İngiliz filozof, politik ekonomist ve parlamento üyesi John Stuart Mill (1806-1873) tarafından kullanıldığı kabul edilmiştir. Mill'in bu kelimeyi hükümetin İrlanda'daki toprak politikasını eleştirmek için yaptığı bir konuşmada kullandığı kabul edilse de *Utopianism in Eighteenth-Century Ireland* adlı kitabın yazarı ve İrlanda'nın Cork Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapan sosyolog Deirdre Ni Chuanachain, bu kabulün doğru olmadığını ve distopya kelimesinin ilk defa 1747 yılında kullanıldığını ortaya koymuştur. Güncel veriler ışığında kelimenin ve anlamının ilk olarak Lewis Henry Younge'ın (1694-1762) 1747 yılında Dublin'de yayımladığı *Utopia*

¹ Zafer Demir, "Sosyolojik Açıdan Edebiyat ve Din", *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi* Sayı 1 (Aralık 2018), 13.

² *Babil Yaratılış Destanı Enuma Eliş*, çev. Selim F. Adalı – Ali T. Görgü (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018).

³ Kürşat Demirci, *Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş* (İstanbul: Ayışığı kitapları, 2017), 65.

⁴ Hesiodos, *Theogonia & İşler ve Günler*, çev. Azra Erhat – Sabahattin Eyüboğlu (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), 181.

⁵ Demir, "Edebiyat ve Din", 14.

⁶ Eserin tam ismi *Libellus vere aureus, nec minus salutaris quam festivus, de optimo rei publicae statu deque nova insula Utopia* olup "Bir devlette işlerin nasıl olması gerektiği ve Utopia adası hakkında küçük, gerçek ve zevkten daha fazlasını veren bir kitap" manasına gelir.

⁶ Lyman Tower Sargent, "Utopianism", *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (New York: Routledge, 1998), 8795.

or *Apollo's Golden Days* adlı şiirinde ihdas edildiği ve kullanıldığı söylenebilir.⁷

Distopya ve ütopya kavramları ile ilişkili olarak yapılan tanımlamalara baktığımızda kayda değer bir çeşitlilik görülmektedir. Bu tanımlamaların hepsinde ortak olan detaylı bir şekilde tarif edilmiş ve normal olarak bir zaman ve mekân içerisine yerleştirilmiş olmalarıdır. Bu tanımlamalar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Ütopya, son derece detaylı bir şekilde tarif edilmiş, normal olarak bir zaman ve mekân içerisine yerleştirilmiş hayali bir toplum manasına gelmektedir. *Eutopya veya pozitif ütopya*, yazarın, modern bir okuyucunun kendi içinde yaşadığı toplumdan çok daha iyi bir toplum olarak görmesini istediği, hayali bir toplumdur. *Distopya veya negatif ütopya*, yazarın, modern bir okuyucunun kendi içinde yaşadığı toplumdan çok daha kötü bir toplum olarak görmesini istediği, hayali bir toplum demektir. *Ütopya yergisi*, yazarın, modern bir okuyucunun günümüz toplumunun bir eleştirisi olarak görmesini istediği, hayali bir toplum manasına gelmektedir. *Anti-ütopya*, yazarın, modern bir okuyucunun ütopyacılığın veya belirli bir eutopyanın eleştirisi olarak görmesini istediği, hayali bir toplum manasındadır. *Eleştirel ütopya*, yazarın, modern bir okuyucunun günümüz toplumundan çok daha iyi bir toplum olarak görmesini istediği, son derece detaylı bir şekilde tarif edilmiş ancak tarif edilen toplumun çözebileceği veya çözemeyeceği zor problemlerinin olduğu, normal olarak bir zaman ve mekân içerisine yerleştirilmiş hayali bir toplum manasına gelmektedir.⁸

Distopya ve ütopya kavramları ile alakalı kaçırılmaması gereken en önemli nokta da bu kavramların birbirlerinden ayrı düşünülemez kadar iç içe geçmiş kavramlar olduğudur. Daha da açmak gerekirse, distopya olarak algılanan ve nitelenen bazı eserlerin ütopya olarak da düşünülebileceği ve bunun tersinin de doğru olduğu söylenebilir. Zira çalışmanın konusunu oluşturan Cesur Yeni Dünya'da da ilerleyen bölümlerde görüleceği gibi bir distopya olarak tasavvur edilen toplumun bireylerinin içinde yaşadıkları toplumdan ve sistemden herhangi bir memnuniyetsizlik duymadıkları gibi bilakis çok mutlu ve huzurlu bir hayatları olduğunu düşünmeleri ya da bir başka deyişle zindanda olduklarını bilmeyen mahkumların özgür bir hayat yaşadıkları sanırısına kapılmış olmalarından dolayı toplumun bireylerinin açısından bakıldığında her ne kadar yukarıdaki tanımlamalara göre distopya veya negatif ütopya olarak görünse de Cesur Yeni Dünya daha çok bir ütopyaya benzemektedir.

Her ne kadar ütopya kavramına isim babalığı yapan eser Thomas More'un 1516 yılında yazdığı *Utopia* adlı eseri olsa da ütopya olarak değerlendirilen eserlerin yazımı çok daha geriye gitmektedir. Bu eserlerin başında hiç şüphesiz Platon'un (M.Ö. 427? – 347?) *Devlet*'i ve Fârâbî'nin (870? – 950?) *el-Medînetü'l-Fâzıla*'sı gelmektedir. *Sokrates'in Savunması* ile beraber en meşhur diyaloglarından biri olan *Devlet*'te Platon, iyilik, eşitlik, güçlülük, haklılık gibi kavramları mercek altına alarak hayalini kurduğu en iyi devleti tasvir etmektedir.⁹ *Erdemli Şehir Halkının Görüşlerinin İlkeleri* veya kısaca *Erdemli Şehir* olarak da bilinen *el-Medînetü'l-Fâzıla*'da Fârâbî, metafizik, tabiat bilimleri ve siyaset felsefesi bağlamında erdemli bir toplumun yapıtaşısı olan dini ve siyasi unsurların dayandığı gerçek felsefi tasavvurlardan bahsederken eserinin son kısımlarında ise kaynağını sahte felsefelerden alan batıl inançlara değinmektedir.¹⁰ Bir başka önemli ütopya eseri ise İngiliz felsefeci ve siyaset kuramcısı Thomas Hobbes'un (1588 – 1679), bir din ve dünya devletinin ortaya koyulmasında bireyler arası toplumsal sözleşmeye verdiği önem ve ahlak kaidelerini tamamen laik ve tabii bir zemine oturtmasıyla göze çarpan *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği ve Kudreti* adlı başyapıtıdır.¹¹

XX. yüzyılın hem edebiyat hem de felsefe dünyasının önemli isimlerinden birisi olan İngiliz yazar Aldous Leonard Huxley'nin 1932 yılında kaleme aldığı *Brave New World* (*Cesur Yeni Dünya*) kendisinden sonra gelen distopya yazarlarına ilham kaynağı olmuştur. Nitekim kendisinden 17 yıl sonra, gerçek adı Eric Arthur Blair olup müstear ismiyle şöhret bulan George Orwell'in (1903-1950) zalim, beyin yıkayan, totaliter bir rejimin korkunç tasavvuruyla kaleme aldığı *1984* adlı distopik eseri yazıldığı dönemde büyük yankı uyandırmıştır. Bu iki esere de ilham kaynağı olan bir başka distopya eseri ise Rus yazar Yevgeny Ivanovich Zamyatin (1884-1937) tarafından 1920 yılında yazılıp Sovyetler Birliği yönetimi tarafından sakıncalı bulunduğu için yayımlanmasına izin verilmeyen ve 1924 yılında İngiltere'de yayımlanan *Biz* adlı romandır. Özgürlüğün, demokrasinin ve bireyin bütün geçerliliğini yitirip sadece matematik ve mantığın hükümranlığının geçerli olduğu, sadece birer numaradan ibaret olan insanların mahremiyetlerini ve cezalandırma hakkı haricindeki bütün haklarını Tek Devlet ve onun görünümü Velinimet'in demir eline teslim ettiği bu eser, distopya kelimesinin altını dolduran ve o kadar yıl sonra bile hakkını vermeye devam eden bir şaheser olarak gösterilmektedir.¹² Amerikalı yazar Ray Bradbury'nin (1920-2012) başyapıtı *Fahrenheit 451*¹³ ile beraber bu

⁷ Atasoy, Emrah, "Ütopyacılık, Ütopya ve Distopya Üzerine Genel ve Eleştirel Bir Bakış", *Doğu Batı* 20/80 (Nisan 2017), 60.

⁸ Lyman Tower Sargent, "Three Faces of Utopianism Revisited", *Utopian Studies* 5/1 (1994), 9.

⁹ Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu – Mehmet Ali Cimcoz (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018).

¹⁰ Ebu Nasr el-Fârâbî, *el-Medînetü'l-Fâzıla*, (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018).

¹¹ Thomas Hobbes, *Leviathan*, çev. Semih Lim (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2022).

¹² Yevgeni Zamyatin, *Biz*, çev. Fatma Arıkan – Serdar Arıkan (İstanbul: İthaki Yayınları, 2019).

¹³ Ray Bradbury, *Fahrenheit 451* (PDF: Simon and Schuster Paperbacks, 2013).

bahsettiğimiz eserler distopya edebiyatında Kara Dörtleme olarak bilinmektedir.

Cesur Yeni Dünya'da uzak bir geleceğe dair satirik öngörülerde bulunan Huxley, bu romanından 26 yıl sonra 1958 yılında yazdığı *Cesur Yeni Dünya'yı Ziyaret*'te (*Brave New World Revisited*) romanındaki nüfus artışından uyuşturucu kullanımına kadar birçok olumsuz gelişme ile ilgili öngörülerinin ne ölçüde gerçekleştiğini analiz etmektedir. Bir başka önemli eseri *The Doors of Perception*'da (*Algının Kapıları*) Huxley, bir tür uyuşturucu olan meskalinin etkisi altında geçirdiği hayali deneyimlerden bahsederek bu deneyim ve kavrayışların muhtemel felsefi ve psikolojik sonuçlarıyla ilgili derin analizler yapmaya çalışmaktadır.

1. Cesur Yeni Dünya'nın Konusu

Huxley, romanın ismini William Shakespeare'in (1564-1616) *The Tempest* adlı eserinde Miranda karakterinin konuşmasında geçen "O brave new world" ifadesinden almıştır.¹⁴ Zira romanın ana karakterlerinden birisi olan Vahşi (The Savage) sürekli olarak Shakespeare'in *Fırtına*, *Hamlet*, *Kral Lear*, *Romeo ve Juliet*, *Othello* gibi eserlerine atıf yapmaktadır. F.S. (Ford'dan Sonra) 632 yılında bir Dünya Devleti'nde geçen roman, üreme teknolojileri, öjeni, klasik şartlanma, psikolojik manipülasyon, uykuda öğrenme gibi özel ve toplumsal hayatta değişimler ve bilimsel gelişmeler öngörmektedir. Bu gelişmelerle toplum tamamen değiştirilmiş, aile kurumu ortadan kaldırılmış, din, bilim, sanat, edebiyat, felsefe tarihin tozlu sayfalarına karışmıştır. Toplum, salt zevkin peşinde önüne gelenle ilişkiye giren ve soma adlı bir uyuşturucu kullanan bireyleriyle tamamen hedonist bir yapıya bürünmüştür. Dünya Devleti 10 ayrı bölgeye ayrılmış ve her bir bölgenin başına valiye benzer bir yönetici atanmıştır. Romanda sık sık adı geçen yan karakterlerden Mustapha Mond bu yöneticilerden birisidir. Dünya Devleti'nin dışında kalan bölge ise Savage Reservation (Vahşi Ayrılmış Bölge) olarak adlandırılır ve bu bölgedeki insanlar hala kabile hayatı yaşamaktadır.¹⁵

2. Cesur Yeni Dünya'da Tanrı ve Mesih

Cesur Yeni Dünya'nın tanrısı, Dünya Devleti'nin yöneticilerinden olan Mustapha Mond'un ifadelerinde geçtiği üzere kendisini yoklukta gösteren bir figür olarak dikkat çekmektedir.¹⁶ Bu tanrı figürü, birçok dinde ve dinsel gelenekte kendine yer bulan *deus otiosus* inanışını hatırlatmaktadır. Durağan tanrı manasına gelen *deus otiosus*, yaratılmış düzenle veya insanlarla ilişkisini koparmış tanrı olarak tanımlanmaktadır. Bu tasavvura göre, Yüce Tanrı'nın diğer tanrılar veya semavi varlıklar üzerindeki hükümranlığı devam etmekle beraber etkinliğini onlara devretmiştir. Malakka Yarımadasındaki Semangların kabul ettiği Yüce Varlık, Kari veya Ta Pedn ismiyle bilinir ve insandan daha üstün bir durumda olan görünmez bir tanrıdır. Kari her şeyi yaratan tanrı olsa da insanı ve toprağı yaratan onun yardımcı tanrılarında birisi Ple'dir. Kari'nin insanı ve toprağı yaratan tanrı olmaması dikkat çekicidir. İnsanın dinsel, ekonomik ve hayati birçok ihtiyacını gideremeyecek kadar dünyadan ve insandan uzak bir Yüce Varlık'ın aşkınlığı ve edilgenliğine güzel bir örnektir.¹⁷ Zerdüşt öncesi dönemin dini hayatının temel temayüllerine cevap veremeyecek derecede aşkın olan Ahura Mazda da bir çeşit *deus otiosus* olarak dikkat çekmektedir. Bu Ahura Mazda yaratma işini iyi ruh olan Spenta Mainyu'ya bırakmıştır. *Deus otiosus*la ilgili dünyanın dört bir tarafından örnekler çoğaltılabilir. Cesur Yeni Dünya'da da insanlardan elini eteğini çekmiş olan tanrının yerini bir Tanrı-Mesih figürü olan Ford almıştır. Kendisini yoklukla ifade eden muhtemel bir kanun koyucu Tanrı'nın adına mevcut sosyal ve dini düzenin yürütücüsü olarak Ford ve onun koyduğu kurallarla karşılaşmaktadır.

Romanda bir Mesih-Tanrı olarak tanrı figürünün yerini alan ve romanın geçtiği dönemde kullanılan takvimin kendisine göre esas alındığı kişi Ford Motor Company'nin sahibi ve tüketimciliğin barışın anahtarı olduğunu düşünen Henry Ford'dur (1863-1947). Hz. İsa'nın doğumunu kronolojinin başlangıcı olarak kabul eden ve miladi takvim olarak bilinen Gregoryen takvimdeki B.C. (Before Christ) (İsa'dan Önce) ve A.D. (Anno Domini) (İsa'dan Sonra) ifadelerinin yerini Cesur Yeni Dünya'nın takviminde A.F. (After Ford veya Anno Ford) almıştır. Romanın geçtiği tarih şu anda kullanılan miladi takvime göre 2540 yılına tekabül eder ki bu durumda takvimin başlangıcı da Ford'un T Model'inin üretim hattından çıktığı 1908 yılına denk düşmektedir. Romanda takvimin Ford'la başlaması aynı zamanda Yahudilikteki Altın Çağ ve Mesih beklentisini hatırlatmaktadır. Geleneksel Yahudi tasavvuruna göre Mesih öncesi dönemde dinsizlik ve ahlaksızlık artacak, savaş ve hastalık insanlığın başına bela olacaktır. Mesih döneminde ise savaş yeryüzünden kalkacak ve herkes barış ve refah içinde yaşayacaktır.¹⁸ Bu tasavvurlar distopik bir dünya ve onu takip eden ütöpik bir dünya düşüncelerini hatırlatmaktadır.

Ford için sık sık "Our Ford" (Ford'umuz) ifadesi kullanılmaktadır.¹⁹ Bu ifade İncil'de Hz. İsa için birçok yerde kullanılan Our Lord

¹⁴ William Shakespeare, *The Tempest* (Global Grey e-books, 2018), 111.

¹⁵ Aldous Leonard Huxley, *Brave New World* (ABD: Harper & Row Publishers, 1932).

¹⁶ Huxley, *Brave New World*, 281.

¹⁷ Mircea Eliade, *Dinler Tarihi: İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, çev. Mustafa Ünal (Konya: Serhat Kitabevi, 2005), 73.

¹⁸ Ekrem Sanıkçoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002), 241.

¹⁹ Huxley, *Brave New World*, 25, 36, 44, 110, 128, 177, 192, 273.

(Rabb'imiz) ifadesine atıftır. Hatta o kadar ki Ford'un adına yemin edilmekte²⁰ ve "Ford'umuzun Günü" (Our Ford's Day) kutsal bir zaman olarak kutlanmaktadır.²¹ Dünya Devleti halkına dayatılan ve onları daha kolay yönetmeyi sağlayan "Herkes herkese aittir.", "Atıp kurtulmak onarmaktan iyidir.", "orgy-porgy" gibi sloganlar Fordizm'in amentüsü görünümündedir. Bütün Hıristiyan haçlarının üst kısmı Ford'un T Model'ini sembolize edecek şekilde kesilmiş²² ve Cesur Yeni Dünya'nın dini olan "Fordizm" in istavrozu haline gelmiştir. Kilisede Pazar ayinlerinde inananlar topluluğunun hep birlikte ilahiler söyleyip dualar okuyarak birbirleriyle dayanışma bağları kurması ve manevi bir birliktelik içerisinde olmasına benzer şekilde Dünya Devleti'nde Topluluk Şarkıları ve Dayanışma Ayinleri ihdas edilmiştir.²³

3.Cesur Yeni Dünya'da İbadet

Dayanışma Ayinleri, Londra'daki Westminster Sarayı ile aynı bina olarak tasvir edilen Fordson Cemaat İlahievi adı verilen bir binada iki haftada bir yapılmaktadır. Westminster Sarayı'nın 93 metrelik meşhur büyük saat kulesi, İngiltere'nin simgesi Big Ben, Dünya Devleti'nde İlahievi'nin saat kulesi Big Henry olarak yansıtılmıştır. Bu isimlendirme de gayet açık bir şekilde yine Henry Ford'a atıftır. Ayine katılacak olan ve İncil'de İsa'nın 12 havarisini temsil eden 12 kişi, ortasına özel soma tabletleri yerleştirilmiş olan yuvarlak masanın etrafındaki sandalyelerde yerlerini aldıktan sonra ayini yöneten başkan ayağa kalkıp "Fordizm istavrozu" olan T işareti yaparak İlk Dayanışma İlahisinin müziğini başlatır. Tekrar T işareti yapıp yerine oturduktan sonra içinde çilek dondurmalı soma bulunan kupa elden ele dolaştırılır ve "Benliğimin silinişine içiyorum." duası eşliğinde 12 defa büyük yudumlarla içilir. Daha sonra orkestra eşliğinde İlk Dayanışma İlahisi söylenir:

"Ford'um, biz onikiyiz, bizi tek vücut eyle.
Sosyal Nehir'deki damlalar misali;
Bizi birlikte koştur,
Parlak T Model'in gibi hızlıca."²⁴

Bu ilahiden sonra kupa ikinci defa dolaştırılır ve bu sefer "Yüce Varlık'a içiyorum." diye dua edilir. Hemen arkasından İkinci Kardeşlik İlahisi'ne geçilir:

"Gel Yüce Varlık, Sosyal Dost
On ikiyi silip tek vücut eyleyen!
Ölmeye can atarız, çünkü sonunda,
Daha yüce bir hayat başlar bizim için."²⁵

İlahiler okundukça ve soma etkisini göstermeye başladıkça ayine katılanların gözleri parlar, yanakları kızarır ve dini coşku hali (enthusiasm) en yüksek dereceye kadar çıkar. Herkes Yüce Varlık'la bir olmak üzere olduklarının bilincinde olarak daha da heyecanlanır. Cemaat üyeleri "Ford, Ford" diye cezbeye gelirken nihayet Yüce Varlık'ın ayaklarının merdivenlerden inmeye başladığını duyarlar. Yüce Varlık tapınağı teşrif etmek üzeredir. Bütün cemaat üyeleri Yüce Varlık'ın gelmek üzere oluşuna "Duyuyorum, geliyor, aay, oh" gibi tepkiler vererek dini coşkunun doruklarında dolaşırken romanın yan karakterlerinden olan ve ayinin kendi bakış açısından anlatıldığı Bernard Marx karakteri hiçbir şey hissetmez. Ancak yine de cezbe halinde dans eden cemaate katılarak tepinmeye başlar. Nihayet, yaklaşan kefareti ve dayanışmanın kemale ermesini müjdeleyen ve tek vücut haline gelmiş on iki kişide Yüce Varlık'ın enkarne oluşunu ilan eden son Dayanışma İlahisi söylenmeye başlar:

"Orgy-porgy, Ford ve eğlence,
Kızları öp ve onları Bir eyle.
Oğlanlar kızlarla tek vücut huzur içinde,
Orgy-porgy özgürleştirir."

Cemaat son ilahiyi tekrar tekrar terennüm ederken ışıklar da yavaş yavaş kararmaya başlar ve aynı zamanda sıcak bir kızıla dönüşür. En sonunda kendilerini bir Embriyo Deposu'nun kızılca karanlığında dans ederken bulurlar. Bir süre daha cenine özgü kan rengi karanlıklarda coşkuyla dans eden cemaat, nihayet sandalyelere dağılır ve topluca ilişkiye girerler.²⁶

Huxley, Dayanışma Ayininde Yahudi geleneğindeki Merkava mistisizmi, Hindu geleneğindeki uyuşturucu madde soma, antik

²⁰ Huxley, *Brave New World*, 304.

²¹ Huxley, *Brave New World*, 34, 63, 93, 132, 209.

²² Huxley, *Brave New World*, 62.

²³ Huxley, *Brave New World*, 63.

²⁴ Huxley, *Brave New World*, 95.

²⁵ Huxley, *Brave New World*, 96.

²⁶ Huxley, *Brave New World*, 98-100.

Yunan ve Anadolu kültüründeki orgy ayinleri, Hristiyanlıktaki Ekmek-Şarap Ayini gibi dini fenomenleri kurgusunda yansıtmaya çalışmış gibi görünmektedir.

3.1.Merkava Mistisizmi

Yahudi geleneğinde kutsal taht ve onu taşıyan araba motiflerinin etrafında şekillenen Merkava literatürü içerisinde karşılaşılan ve ismini I. Tarihler kitabında Ahit Sandığı'nı taşıyan kerubim adlı meleklerin binekleri için kullanılan İbranca "merkava" (savaş arabası) kelimesinden alan Merkava mistisizmi, Tanrı'nın ihtişamını deneyimlemeyi ve ruhun bu deneyimi gerçekleştirmek için göksel aleme yaptığı yolculuk ve yükselme tekniklerini konu edinmektedir.²⁷ Merkava mistisizmi, Hezekiel kitabının 1.-10. bölümleri arasında Hezekiel'in Tanrı'nın tahtını ve onu taşıyan kutsal arabayı kerubim adlı melekler aracılığıyla müşahade etmesine dayalıdır.²⁸ Yani burada amaç, Peygamber Hezekiel'in düşlediği semavi taht ve semavi araba ile ilgili derin tefekkürü dalıp bu sayede vecd halinde kendinden geçerek ilahi aleme yolculuk yapmaktır.²⁹ Dayanışma Ayininde Ford'la bir olma amacını paylaşan 12 kişinin tek vücut olup Ford'un ürettiği ilk araba olan T Model gibi hızlı bir şekilde amaç doğrultusunda koşmaları ve Merkava mistisizmindeki gibi ilahi aleme yolculuk yapmak yerine bilakis vecd ve istiğrak ile Tanrı veya Mesih Ford'un mabette tezahür etmesini sağlamaktır. Burada T Model, Hezekiel'in vizyonundaki kudret arabası Merkava'nın muadili gibi durmaktadır. T Model'in tıpkı Hezekiel'in vizyonundaki Merkava gibi parlama dikkat çekicidir.

3.2.Orgy

Romanda orgy-porgy olarak bir ikileme şekline sokulmuş olan orgy kavramı Grekçe'de çoğulu "orgia" olan "orgion" kelimesinden gelmektedir. Antik Yunan toprak ve bereket tanrıçası Demeter, Cabeiri adı verilen yeraltı tanrıları, Orpheus, Eumolpos, Anadolu toprak ve bereket tanrıçası Kibele ve antik Yunan şarap tanrısı Dionysos'la ilgili gizli ritüeller ve ibadetler için kullanılan "orgia" kavramı³⁰ genel olarak antik Yunan ve Roma'da abartılı veya abartısız çeşitli tanrılara tapınan törenleri ifade eden kutsal bir kelime şeklinde tanımlanabilir. Kelime daha çok, Dionysos'un onuruna vecd ve çılgınlık halinde dans ederek, şarkı söyleyerek ve içerek kutlanan festivallerde karşımıza çıkan gizem kültürlerini tanımlamak için teknik bir terim haline gelmiştir.³¹ Terimin herhangi bir dini gönderme olmaksızın mecazi olarak "gizem" manasında kullanımına da rastlanmaktadır.³² II. yüzyılda Hristiyanlara yöneltilen ve insan etinin yendiği Thyestes festivalleri, ensest ve toplu cinsel ilişki gibi suçlamaları başta Justin Martyr (100-165) olmak üzere Tertullian (155-220), Minucius Felix (?-250) gibi Hristiyan apolojistler karşı delillerle çürütmeye çalışmışlardır. Bu suçlamaların putperestlerin Hristiyan Evharistiyasını yanlış anlamalarından kaynaklandığını ve gerçekçi temellerden yoksun olduğunu iddia edenler de vardır.³³ Toplu cinsel ilişki olarak ifade edebileceğimiz orgia ayinleri antik dünyanın birçok kültüründe temelde aynı düşünceyle uygulanmıştır. Orgia ayinlerindeki kutsal davranışlarıyla kadınlar ve partnerleri, bakir toprağın verimliliğini canlandırmak için gökyüzü ve yeryüzünün birliğini anmaktadırlar. Bu fenomene antik Mezopotamya'da baharın gelişi ve yeryüzünün tekrar canlanmasını kutlamak için düzenlenen Akitu festivalinde İhtar ve Dumuzi'yi temsil eden bir çiftin tapınakta ilişkiye girdiği kutsal fahişelik kurumunda da rastlanmaktadır. Umumi cinsel aşırılık, ilahi çiftin yaratmadan önceki uzun kozmik gecede karmasha esnasındaki tasvirini veya onların kozmogonik yumurta içerisindeki ilk durumlarını hatırlatmaktadır. Toplumun orgy esnasındaki deneyimi tohumların ve ilksel embriyoların durumuyla bağlantılıdır.³⁴ Cemaatin Dayanışma Ayininin en sonunda bir embriyo deposunun karanlığında dans etmeleri ve ilişkiye girmeleri, embriyonun rahimin karanlığında doğum öncesi hareketlerini ve doğumunu sembolize ediyor gibi görünmektedir. Cinsel ilişki ise daha önce bahsedildiği gibi birçok kozmogoni mitinde kendisine yer bulan gök ve yer birlikteliğiyle canlılığın ortaya çıkmasını temsil etmektedir.

3.3.Ekmek-Şarap Ayini

İncillerde İsa çarpmıha gerilmeden önceki son akşam yemeğinde şükredip ekmeği bölerek havarilerine vererek "Alın yiyin, bu benim bedenimdir." dedi. Sonra bir kâse alıp şükretti ve bunu havarilerine vererek "Hepiniz bundan için. Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır. Size şunu söyleyeyim: Babam'ın

²⁷ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: İsam Yayınları, 2008), 123.

²⁸ *Kutsal Kitap* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003), Hez. 1, 10.

²⁹ Baki Adam, "Yahudilik", *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007), 218.

³⁰ Henry George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon* (Oxford: Clarendon Press, 1996), "orgi-a", 1246.

³¹ Chiara Ombretta Tommasi, "Orgy: Orgy in the Ancient Mediterranean World", *Encyclopedia of Religion* (ABD: Thomson Gale, 2005), 10/6863.

³² Liddell - Scott, "orgi-a", 1246.

³³ Tommasi, "Orgy: Orgy in the Ancient Mediterranean World", 10/6867.

³⁴ Mircea Eliade - Lawrence E. Sullivan, "Earth", *Encyclopedia of Religion* ed. Lindsay Jones (ABD: Thomson Gale, 2005), 4/2559.

egemenliğinde sizinle birlikte yenisini içeceğim o güne kadar asmanın bu ürününden bir daha içmeyeceğim.” dedi.³⁵ İsa ile ilgili bu hikâyeyi kendilerine dayanak noktası olarak gören Hristiyanlar kilisede pazar ayinlerinde ekme ve şarabı rituel bir şekilde tüketerek İsa Mesih ile aynı bedeni paylaştıkları ve onunla birlikte oldukları inancındadırlar. Dayanışma Ayini baştan sona kadar Hristiyanlıktaki Ekme-Şarap Ayini'ni hatırlatmaktadır. Ayine katılan 12 kişinin İsa'nın 12 havarisini temsil ettiği daha önce belirtilmişti. Ayinin yapıldığı masanın ortasındaki soma tabletleri kutsanmış ekmeği akla getirmektedir. Elden ele dolaştırılarak içilen çilek dondurmalı soma içeceği ise bariz bir şekilde şarabı sembolize etmektedir. Cemaat somayı tüketerek tıpkı Hristiyanların ekme ve şarabı tüketerek Mesih'le bir olma arzusunda olduğu gibi birbirleriyle ve “Mesih” Ford'la tek vücut olmak, onun kutsal mekandaki mevcudiyetini hissetmek istemektedir.

Ekme-Şarap ayini, Merkava mistisizmi, orgy ayinleri ve Dayanışma Ayinlerinin hepsinde ortak olarak, meşhur Alman dinbilimcisi ve filozof Rudolf Otto'nun (1869-1937) “kutsalın tecrübesi” şeklinde tanımladığı “numinous” ve numinous bilincin yöneltildiği nesne olan ve “ürperti veren bir gizem” şeklinde tanımladığı “mysterium tremendum” fenomeni ile karşılaşılır. Otto gizemli olanı tamamen öteki (thateron, anyad, alienum, ganz andere) olarak tanımlar. Tamamen öteki, olağanın, anlaşılır ve aşına olanın ötesinde “uyanık” olanın sınırları dışında kalan ve onun tam tersi olan, zihni anlamsız bir merak ve şaşkınlıkla dolduran şeydir. Bu tamamen öteki duygusu veya bilinci, kendini doğal düzlemde şaşırtıcı ve kafa karıştırıcı objelerle ilişkilendirir veya cansız doğada, hayvanlar dünyasında veya insanların arasında sersemletici bir şekilde kendini göstermektedir.³⁶

3.4. Soma

Huxley, içerisinde geleneksel manada bir dinin olmadığı ancak yine de dinin yerini alan, sosyal düzenin ve asayişin devamını sağlayan, insanlar arasındaki dayanışma ve kardeşlik bağlarını kuvvetlendiren ve onları aynı ideal peşinde, Dünya Devleti'nin tanrısı ve aynı zamanda Mesih'i olan Ford'la tek vücut olarak nihai mutluluk ve kurtuluşa ulaşma ideali peşinde koşan bir cemaat haline getiren bir sistem öngörmektedir. Bu sistem, dinin sosyal ve psikolojik fonksiyonunu icra etmesi bakımından aslında Cesur Yeni Dünya'nın dinidir. Cesur Yeni Dünya insanının ne zaman ruhu daralsa veya moralini bozacak bir olay olsa veya Fordizm'in Dayanışma Ayinlerinde “Yüce Varlık” Ford'la bir olabilmek için, Huxley'nin kendisinin de *Cesur Yeni Dünya'yı Ziyaret*'te ifade ettiği gibi aynı zamanda sosyal huzursuzluk ve tehlikeli düşüncelerin yayılmasına karşı bir önlem olarak da karşılaşılan soma adlı kimyasal bileşiği tablet veya içecek halinde almaktadırlar. Karl Marx'ın, dinin halkın afyonu olduğu yönündeki önermesinin aksine afyon, daha doğrusu soma, Cesur Yeni Dünya'da halkın dinidir. Uyuşturucunun da tıpkı din gibi teselli ve telafi etme gücü olduğunu, insana daha iyi olan başka bir dünyanın hayalini kurdurduğunu, umut verdiğini, inancı güçlendirip iyiliği ödüllendirdiğini düşünen Huxley, bu iddialarını desteklemek adına şair John Milton'dan (1608-1674) şu alıntıyı yapmaktadır:

“Tanrı'nın insana tavrını haklı çıkarmakta
Milton'ın yapabileceğinden daha fazlasını yapar bira.”

Huxley, Tanrı'nın insana tavrını haklı çıkarma konusunda Milton'ın teolojik argümanları karşısında alkol neyse alkol karşısında da somanın aynı pozisyonda olduğunu düşünmektedir.³⁷ Huxley'nin Hindistan'ı istila eden Aryanların en görkemli dini ritüellerinde kullandıklarını ifade ettiği somanın mahiyeti Hinduların en önemli kutsal metinlerinden biri olan ve dünyanın en eski kutsal kitabı olduğu düşünülen *Rigveda*'da anlatılmaktadır. Çeşitli tanrısal varlıklar olan Vişvedevalara seslenen birinci kitapta tanrılara hiçbir zaman gökteki yerinden ışığı düşürmemeleri ve insanları soma tatlılığındaki mutluluklarından asla mahrum bırakmamaları konusunda yakarılmaktadır. Yine aynı kısımda soma akıtıldığında pek çok övgüyle eski dua şarkısını söylediği ifade edilmektedir.³⁸ Müstakil olarak soma ile ilgili olan kısım ise *Rigveda*'nın dokuzuncu kitabı *Soma Pavamana*'dır. Gök tanrısı İndra'nın içeceği olarak bahsedilen soma, içenlerin birçok yönden kutsandığı, tanrılara ibadette konsantrasyonu artıran, mutluluk verici ve aydınlatıcı bir dini deneyim sunan ancak İndra'nın bile fazla içince hasta olduğu, sıradan ölümlülerin aşırı dozdan ölebilecekleri bir içecektir.³⁹

Soma aynı zamanda Mustapha Mond'un ifadeleriyle gözyaşından arındırılmış Hristiyanlık'tır.⁴⁰ Mustapha Mond'un bu ifadeleri İngiliz bir mühtedi olan ve İslam ve Hristiyanlıkla alakalı karşılaştırmalı çalışmaları bulunan Abdullah (William Henry)

³⁵ Mat. 26:26-29; Mar. 14:22-25; Luk. 22:13-20.

³⁶ Rudolf Otto, *Kutsal'a Dair*, çev. Sevil Ghaffari (İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın, 2014), 57.

³⁷ Aldous Leonard Huxley, *Brave New World Revisited* (New York: RosettaBooks, 2000), 55.

³⁸ *Rigveda*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018). Birinci kitap, CV (Vişvedevalar), 100.

³⁹ *Rigveda*, 715.

⁴⁰ Huxley, *Brave New World*, 285.

Quilliam'ın (1856-1932) Hristiyanlıkla ilgili görüşlerini hatırlatmaktadır. Aynı zamanda Huxley'nin de çağdaşı olan Quilliam, çeşitli konularda derlenmiş altı makaleden oluşan *Studies in Islam: A Collection of Essays* adlı kitabında Hristiyanlığın, İsa'nın hayatının etkileyici hikayesini ve dokunaklı ölümünü anlatarak duyguları ve coşkuları etkilemeye çalışan bir din olduğunu ifade etmektedir.⁴¹ Duygunun insan doğasının önemli bir parçası olduğunu belirten Quilliam, duygunun akılla desteklendiğinde çok harika sonuçlar ortaya koyabileceğini ifade etmiştir. Ancak tek başına duygunun, çok gazlı ve yeni dökülmüş bir zencefilli biranın üzerindeki köpükler gibi olduğunu ve bir süre sonra sönüp gideceğini vurgulayarak insanoğlunun sırf duygu üzerine kurulmuş olan inançlarının yıkılmaya meyilli olduğunu kaydetmektedir.⁴² Quilliam'ın ifadesiyle tamamen duygulara ve İsa'nın çektiği acılara dayalı olan Hristiyanlığın yerini, bütün dinlerden arındırılmış Cesur Yeni Dünya'da soma almış ve insanlar acıya, kedere, üzüntüye sebep olan en küçük olayda bile soma kullanıp mutlu olmaya çalışarak tamamen hedonist bir yapıya bürünmüştür.

Cesur Yeni Dünya halkının daha ilk "üretildikleri" andan itibaren en küçük tatsız olayda bile soma kullanmaya şartlandırılmalarından anlaşılacağı gibi Cesur Yeni Dünya'da asla mutsuzluğa ve huzursuzluğa yer yoktur. En küçük bir mutsuzlukta veya tatsız bir olayda bile insanlar soma kullanmaya şartlandırılmışlardır ve düzen ve asayiş bozacak en küçük şeyin bile en başta önüne geçilmektedir. Düzen ve asayişin bozulmaması, din savaşlarının çıkmaması için dinler bile ortadan kaldırılmış ve bir dünya dini ihdas edilerek bütün insanların bu dine mensup olmaları sağlanmıştır.

4. Cesur Yeni Dünya'da Referans Yapılan Dini İçerikli Eserler

Huxley kurgusunda bazı dini içerikli eserlere de referans yapmaktadır. Romanın yan karakterlerinden birisi olan ve Dünya Devleti'nin 10 bölgesinden birini yöneten Denetçi Mustapha Mond ve Vahşi arasında din üzerine uzunca bir diyalog geçmektedir. Mustapha Mond, Cesur Yeni Dünya'nın mutluluğu için sanat ve bilime ek olarak dinin de ödenen bir bedel olduğunu belirttiikten sonra Vahşi'ye diyalogun geçtiği odada kitaplardan üç adet kitap çekip bu kitapların herhangi birini okuyup okumadığını sormaktadır. Kitaplardan çektiği kitaplar Eski ve Yeni Ahitleri içeren Kutsal Kitap, *Mesih'in Taklidi* ve *Dinsel Deneyimin Çeşitleri*'dir.⁴³ Bahsi geçen diyalogun en önemli kısımları şu şekildedir:

"Sanat, bilim; epey yüklü bir bedel ödemişsiniz mutluluğunuz için" dedi Vahşi. "Başka bir şey?" "Evet, din de var tabii." diye yanıtladı Denetçi. "Tanrı denen bir şey vardı, Dokuz Yıl Savaşlarından önce. Ama az daha unuttuyordum, herhalde siz Tanrı konusunu iyi biliyorsunuzdur." "Şey..." diye Vahşi tereddüt etti. Yalnızlıktan ve geceden söz etmek istiyordu, ay ışığında soluk görünen platodan, uçurumdan, loş karanlığa dalıştan, ölümden söz etmek istiyordu. Konuşmak istiyordu; fakat sözcükleri bulamıyordu. Shakespeare'de bile bulamıyordu. Bu arada Denetçi odanın diğer tarafına geçmiş, kitap raflarının arasında duvara gömülü büyük bir kasanın kilidini açıyordu. "Sürekli ilgimi cezbeden bir konu olmuştur benim için." dedi. Siyah kalın bir cildi çekip çıkardı. "Mesela bunu okumuş olamazsınız." Vahşi, kitabı aldı. Yüksek sesle okudu: '*Eski ve Yeni Ahitleri içeren Kutsal Kitap.*' "Bunu da." Kapağı olmayan küçük bir kitaptı. '*İsa'nın Taklidi.*' "Bunu da okumamışsınızdır. *Dinsel Deneyimin Çeşitleri.* Yazar William James." "Böyle bir sürü kitabım var." diyerek devam etti Denetçi. "Tanrı kasada, Ford raflarda." Kahkaha atarak ifşa ettiği kütüphanesini işaret etti. Kızgın bir sesle konuşan Vahşi, "Eğer Tanrı'yı biliyorsanız niye onlara anlatmıyorsunuz? Tanrı hakkındaki bu kitapları niye vermiyorsunuz insanlara?" "Onlara *Othello*'yu neden vermiyorsak, bunları da aynı nedenle vermiyoruz; eskiler de ondan, yüzlerce yıl öncesinin Tanrısını anlatıyorlar. Şimdinin Tanrısını değil." ⁴⁴

4.1. De Imitatione Christi

Orijinali 1418-1427 yılları civarında Ortaçağ Latincesinde *De Imitatione Christi* ismiyle derlenen *Mesih'in Taklidi*, Hristiyanların kişisel ve manevi gelişimleri için okudukları eserlerden olup Kutsal Kitap'tan sonra Hristiyanların manevi dünyasına en çok etki eden kitaplardan olarak bahsedilmektedir. *De Imitatione Christi*'nin Thomas à Kempis (1380-1471) tarafından yapılan İngilizce çevirisi *The Imitation of Christ*'ta İsa'yı bütün her şeyden daha çok sevmek,⁴⁵ ilahi aşkın harika etkisi,⁴⁶ kutsal metinleri okumak,⁴⁷

⁴¹ Abdullah (William Henry) Quilliam, "Philosophy in Religion", *Studies in Islam: A Collection of Essays* (Liverpool: Crescent Printing and Publishing Company, 1895), 105-106. Abdullah Quilliam ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Muhammed Recai Çiftçi, *Mühtedi Abdullah Henry Quilliam'ın "Din-i İslâm" Adlı Eserinin ve Makalelerinin Kelâmî Açısından Değerlendirilmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009).

⁴² Quilliam, "Philosophy in Religion", 107.

⁴³ Huxley, *Brave New World*, 276-277.

⁴⁴ Aldous Leonard Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, çev. Ümit Tosun (İstanbul: İthaki Yayınları, 2018), 229-230.

⁴⁵ *The Imitation of Christ* (Londra: Everyman's Library, 1968), 60.

⁴⁶ *The Imitation of Christ*, 83.

⁴⁷ *The Imitation of Christ*, 9.

Kilise Babalarının örneklikleri,⁴⁸ münzevi yaşantı,⁴⁹ günahkârların yargılanması ve cezalandırılması⁵⁰ gibi Hristiyanların manevi dünyalarını ilgilendiren birçok konu detaylı bir şekilde işlenmektedir. Kurgusunda Henry Ford'u Dünya Devleti insanlarının örnek almaya çalıştığı bir lider, uyuşturucu maddelerin etkisi altında yaptıkları ibadetlerde kendilerine tezahür etmesi için yanıp tutuştukları bir Tanrı veya bir Mesih figürü olarak tasvir eden Huxley'nin Hristiyanlar için de aynı konumda olan İsa Mesih'in hayatının her yönden örnek alınması ve taklit edilmesi için neler yapılması gerektiğini detaylıca anlatan *De Imitatione Christi*'ye romanında yer vermesi bilinçli bir seçim gibi durmaktadır. Cesur Yeni Dünya insanının "üretildiği" Döleme Merkezinde çalışan ancak Ford'un öğretilerine uymadığı için işine son verilip Toplum'dan dışlanmasının istendiği Bernard adlı karaktere dair aşağıdaki alıntı bunu en iyi şekilde desteklemektedir:

"'Bayanlar ve baylar,' diyerek gürlledi Müdür. 'işinizi böyle böldüğüm için beni başışlayın. Son derece sıkıntılı bir görevi yerine getirmem gerekiyor. Toplum'un güvenliği ve istikrarı tehlikededir. Evet bayanlar ve baylar, tehlikede. Bu adam,' derken suçlayarak Bernard'ı gösterdi, 'önünüzde duran bu adam, kendisine büyük olanaklar tanınan ve de karşılığında büyük hizmetler beklenmesi gereken bu Alfa-Artı, bu meslektaşınız -yoksa öngörülü davranıp eski meslektaşınız mı demeliydim?- kendisine duyulan güvene ihanet etmiştir. Spor ve soma konusundaki sapkınca görüşleriyle seks yaşamında skandal boyutlarına varan aykırılıklarıyla, çalışma saatleri dışında 'şişedeki bir bebek gibi' davranmayı ve Ford'umuzun öğretilerine uymayı reddederek (Müdür burada bir T işareti çıkardı), kendisinin bir toplum düşmanı olduğunu, bütün Düzen ve İstikrar'ı bozmak istediğini, Uygarlığa karşı bir komplocu olduğunu göstermiştir. İşte bu gerekçelerle kendisini kovmayı, yüz kızartıcı sebeplerden dolayı bu Merkez'deki görevinden atılmasını öneriyorum; derhal en önemsiz bir Alt Merkez'e transferi için başvurulmasını öneriyor, cezasının Toplum için son derece faydalı olacak biçimde verilmesini ve önemli herhangi bir nüfus merkezinden mümkün olduğu kadar uzağa gönderilmesini talep ediyorum. İzlanda'da fordsuzca davranışlarıyla başkalarını da yoldan çıkarma fırsatı bulamayacaktır.'"⁵¹

Alıntidan anlaşılacağı üzere Ford'un öğretilerine uygun yaşamayan, onu örnek almayan bireyler tıpkı Hristiyanlıkta sapkınların (heretik) Kilise'den aforoz edilmesi gibi cemaatten dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu da, Ford'un kurguda bir İsa Mesih figürü olduğunu tekrar hatırlatmaktadır.

Aşağıdaki alıntılar da İsa Mesih'in mücessem vahiy olarak görülmesi gibi Ford'un sözlerinin vahiy olarak görüldüğünü ve onun yaşantısının örnek alınması gerektiğini göstermektedir:

"Yönetici güçlü, derin sesiyle 'Hepiniz hatırlarsınız.' dedi. 'Sanırım hepimiz Ford'umuzun o güzel, vahiy edilmiş deyişini hatırlarsınız: Tarih saçmalıktır. Tarih,' yavaşça tekrarladı, 'saçmalıktır.'"⁵²

"Ford'umuz çocukları severdi."⁵³

4.2. Dinsel Deneyimin Çeşitleri

Huxley'nin kurgusunda atıf yaptığı bir diğer eser olan *Dinsel Deneyimin Çeşitleri*'ni Amerikalı psikolog, tarihçi ve felsefeci olan ve çalışmalarıyla Edmund Husserl, Ludwig Wittgenstein, Emile Durkheim, Bertrand Russell gibi düşünürleri etkileyen William James (1842-1910), *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature* ismiyle 1902 yılında yazmıştır. Kitap, James'in Edinburgh Üniversitesi'nde *Doğal Din* üzerine verdiği derslerden oluşmaktadır. Her biri on dersten oluşan iki bölümün birincisini *İnsanın Dinsel Arzuları* üzerine tanımlayıcı bir bölüm olarak ifade eden James, ikinci bölümü ise *İnsanın Felsefe Yoluyla Tatmin Olması* başlığıyla metafizik bir bölüm olarak tanımlamaktadır. Kitapta, Hristiyan ilahiyatı ve mistisizminin yanı sıra Hinduizm, Budizm ve İslam tasavvufu gibi farklı dinsel deneyimlerden de bahseden James, *Din ve Nöroloji* başlıklı bölümde herhangi bir kişinin yaşadığı deneyimin geri kalanının verdiği yargı ile ölçüldüğünde iyi hissettiren şeyin her zaman doğru olmadığını ifade etmektedir. Bu yargısını da sarhoş bir insan ile ayık bir insan arasındaki fark ile desteklemektedir. Eğer sırf "iyi hissetmek" sağlıklı karar verdirebiliyor olsaydı sarhoşluğun son derece geçerli bir insan deneyimi olacağını vurgulamaktadır.⁵⁴ James'in bu ifadeleri bize Huxley'nin kurgusundaki Dayanışma Ayininde cemaatin yaşadığı ve daha önce de Otto'nun "mysterium tremendum" veya bütünüyle öteki (ganz andere) olarak tanımladığı deneyimi akla getirir. Cemaat uyuşturucu ve halüsinatif etkisi olan somayı kullandıkça Ford'un ayak seslerini duymaya ve onun gelişini görmeye başlamaktadır.⁵⁵ James, *Görünmeyen*

⁴⁸ *The Imitation of Christ*, 26.

⁴⁹ *The Imitation of Christ*, 25.

⁵⁰ *The Imitation of Christ*, 42.

⁵¹ Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, 156-157.

⁵² Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, 59.

⁵³ Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, 109.

⁵⁴ William James, *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature* (Avustralya: The University of Adelaide eBooks, 2009), 16.

⁵⁵ Huxley, *Brave New World*, 98.

Gerçekliği adlı başlıkta ilahi bir mevcudiyetin algısına temas ettiği kısımlarda Dayanışma Ayininde cemaatin soma etkisiyle deneyimlediğine benzer hissiyatlardan bahsetmektedir.⁵⁶ Huxley'nin Dayanışma Ayininde ve kitabın genel kurgusunda değindiği dinsel deneyimler konusunda James'ten etkilendiği ve kitabında onun ismine bu yüzden atıf yapmış olması muhtemeldir.

4.3. Kutsal Kitap

Kutsal Kitap ise bütün dinlerin ortadan kaldırıldığı kurguda sadece Dünya Devleti yöneticileri tarafından bilinen ama eskide kalmış bir dini metin olarak yansıtılmıştır. Mustapha Mond, Dünya Devleti'nde Tanrı'yı nasıl devreden çıkardıklarını müstehzi bir tavırla Tanrı'nın kasada, Ford'un raflarda olduğunu söyleyerek açıklayıp kahkaha atmaktadır. Vahşi, Tanrı'yı bildikleri halde neden insanlara anlatmadıklarını, Tanrı hakkındaki bu kitapları neden onlara vermediklerini sorunca Mustapha Mond, *Othello*'yu neden vermiyorlarsa bu kitapları da o yüzden vermediklerini belirtmektedir. Zira o kitaplardaki Tanrı'nın yüzlerce yıl öncesinde kaldığını ve o kitapların şimdinin Tanrısını anlatmadıklarını iddia etmektedir.⁵⁷ Mustapha Mond'un bu ifadeleri de yine daha önce bahsi geçen deus otiosus düşüncesini akla getirmektedir.

4.4. Sigmund Freud ve Totem ve Tabu

Huxley'nin kurgusunda karşılaşılan dini içerikli eserler bunlarla sınırlı değildir. Huxley, psikanalitiğin kurucusu Avusturyalı nörolog Sigmund Freud'un (1856-1939) *Totem ve Tabu*'suna da dolaylı yoldan atıf yapmaktadır. Romanda Ford'un, psikolojik meselelerle ilgili konuştuğunda kendisini gizemli bir şekilde Freud diye adlandırdığından bahsedilmektedir. Fonetik benzerlikten de yararlanılarak Ford ve Freud'un aynı kişi olduğu izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Zira Freud'un psikanalitik metodu dolaylı olarak Huxley'nin kurgusunda sürekli olarak vurguladığı klasik şartlanmaya bağlıdır ve cinsel ilişki insanın mutluluğu için gereklidir. Kurguda Ford'un yani Freud'un, aile hayatının müthiş tehlikelerinden ilk bahseden kişi olduğu ifade edilmektedir. Babalarla dolu bir dünyanın dolayısıyla ızdırapla; annelerle dolu bir dünyanın sadizmden bekarere kadar her türlü sapkınlıkla; erkek kardeş, kız kardeş, amca, dayı, hala ve teyze ile dolu olan dünyanın da çılgınlık ve intiharla dolu olduğu iddia edilmektedir.⁵⁸ Huxley'nin aile hayatıyla ilgili bu tasavvurlarında Freud'dan etkilendiği çok açıktır. Freud, *Totem ve Tabu* adlı eserinde *Beş Yaşında Bir Oğlan Çocuğunun Analizi* adlı bir makalesinden bahsetmektedir. Çocuğun, Oidipus Kompleksi⁵⁹ adı verilen ve nevrozların özünde yatan kompleks olarak gördüğü ruh hali içinde olduğunu iddia eden Freud, çocuğun karanlık sezgiler halinde filizlenen cinsel arzularını yönelttiği annesinin sevecenliğine rakip olarak babasını gördüğünü savunmaktadır.⁶⁰

5. Cesur Yeni Dünya'da Kast Sistemi

Hindu dinine ve geleneğine olan ilgisini her fırsatta belli eden Huxley, romanında Hindu kast sisteminden de esinlenmiştir. Hinduizm'in insan kaynaklı kutsal metinleri (Smriti) içerisinde bulunan Manu Kanunnamesi'nde Hinduizm'deki kastların görevleri açıkça belirtilmiştir. Buna göre en yüksek kast olan ve tanrı Brahma'nın ağzından yaratılan brahminlerin (din adamları) görevi kutsal metinleri öğrenme ve öğretme, kurban törenlerini icra etme; Brahma'nın kollarından yaratılan kşatriyaların (yöneticiler) görevi yönetimleri altındaki insanları düşmanlara ve tehlikelere karşı koruma; Brahma'nın karnından yaratılan vaisyanın görevi kurban törenleri için gerekli hayvanları yetiştirme, toprağı ekip biçme, ticaret yapma; en alt kastta bulunan ve Brahma'nın ayaklarından yaratılan sudraların (hizmetçiler) görevi ise diğer kasta hizmet etme olarak belirlenmiştir. Hindu kast sistemine göre herkes farklı bir kasta mensup olarak doğar ve ömür boyu kastını değiştiremez.⁶¹ Hindu olmayanların sınıfı ise bu kastlarından hepsinden aşağıdadır. Zira onlar hiçbir kasta mensup değildirler.⁶²

Tıpkı Hindu kast sisteminde olduğu gibi yapay rahimlerde üretilip çocukluklarında beyin yıkama programlarına alınan Cesur Yeni Dünya halkı da zekalarına ve iş güçlerine göre alfa, beta, gama, delta, epsilon gibi sınıflara daha doğrusu kasta ayrılıp bulunduğu kastın gereği olan iş kollarında çalışmaktadır ve hayatları boyunca asla bu işlerini veya kastlarını değiştirme hakkına sahip değildirler. Cesur Yeni Dünya'nın kast sisteminin en tepesinde entelektüel olarak en üst düzey olan alfalar bulunmaktadır.

⁵⁶ James, *The Varieties of Religious Experience*, 52-54.

⁵⁷ Huxley, *Brave New World*, 277.

⁵⁸ Huxley, *Brave New World*, 44.

⁵⁹ Oidipus Kompleksi, ismini antik Yunan tragedyasının önemli eserlerinden biri olan ve Sophokles'in yazdığı Kral Oidipus'tan alır. Kral Oidipus farkında olmadan kral olan babası Laius'u öldüreceği ve annesi Jocasta ile evleneceğine dair kehaneti gerçekleştirir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Sophokles, *Kral Oidipus*, çev. Bedrettin Tuncel (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011).

⁶⁰ Sigmund Freud, *Totem ve Tabu*, çev. Zehra Aksu Yılmaz (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 137-138.

⁶¹ Ali İhsan Yitik, *Doğu Dinleri* (İstanbul: İsam Yayınları, 2019), 46-48.

⁶² Sarıkçıoğlu, *Dinler Tarihi*, 151.

Kendi içinde artı, eksi ve double-artı gibi alt bölümlere ayrılan alfalar fabrikaları yönetmektedirler. İkinci kast olan betalar, alfalarla aynı şekilde yaşamak için yeterli zekâ düzeyine sahip olmakla beraber konumları daha az düşünmeyi gerektirmektedir. Üçüncü kast olan gammalar ise yarı nitelikli işçiler olup düşük riskli işlerde çalışmaktadırlar. Yinelemeli görevlerde uzmandırlar. Dördüncü kast olan deltalar çok miktarda üretilmiş daha doğrusu genetik olarak meydana getirilmiş ikizler olup birey olmaktan uzak ve hizmet sektöründeki işlere eğilimi olan sınıftır. Yine deltalar gibi çok miktarda üretilen ve en alt kast olan epsilon'lar ise okuma yazma bilmeyip kanalizasyon ve dökümcülük gibi istenmeyen işlerde çalışmaktadırlar ve kısmen geri zekalı olarak görülmektedirler. Dünya Devleti'nin sınırları dışında ayrılmış bir bölgede yaşayan ve hala evlilik geleneğini uygulayan, doğal doğumla dünyaya gelen, aile hayatı ve dini inançları olan vahşiler ise Dünya Devleti'ne mensup olmadıkları için Hindu geleneğine göre Hindu olmayanlara yani kastsız olanlara tekabül etmektedir.

Dünya Devleti ile Vahşi Ayrılmış Bölge (Savage Reservation) arasındaki ayrımında Mircea Eliade'nin işaret ettiği kutsal ve dindışı (profan) ayrımı da dikkat çekmektedir. Vahşi Ayrılmış Bölge, Dünya Devleti halkının nadiren tatil yapmak için gittiği, roketle 6.5 saatlik bir mesafede bulunan ve etrafı yüksek gerilimli tellerle çevrilmiş bir yerdir. Dünya Devleti insanların yaşadığı ve içerisinde "Mesih-Tanrı" Ford'un tezahür ettiği mabetler bulunan bölge ile Vahşi Ayrılmış Bölge arasında mekânsal bir kopukluk vardır ve bu mekânsal olarak homojen olmama durumu aynı zamanda ontolojik bir gerçeklik ve gerçek-dışılık sunmaktadır. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse bir mekânın gerçekten var olabilmesi için kutsal, o mekânda tezahür etmelidir. Dünyada yaşayabilmek için onu inşa etmek gerekmektedir.⁶³ Bu yüzdendir ki antik toplumlarda yaşanan bölge ile vahşi yaşamın olduğu bölge arasında keskin çizgiler vardır. Antik insan, yaşadığı bölgenin dışında kalan her varlığı ve bölgeyi öteki, tehlikeli ve profan olarak görmüştür. Antik toplumlarda bu ayrımın en net örneği *Gılgamış Destanı*nda bulunmaktadır. Uruk şehrini surlarla çeviren acımasız ve güçlü kral Gılgamış'ı dize getirmek için Tanrı Aruru kilden Enkidu adında bir adam yoğurmaktadır. Hayvanların arasında vahşi bir şekilde büyüyen Enkidu'yu bir sokak kızı uygarlaşması için şehre götürmektedir.⁶⁴ Enkidu Uruk şehrine geldiğinde halk bu yabancı yaratığı şaşkınlıkla izlemektedir. En sonunda Enkidu ve Gılgamış çetin bir dövüşe tutuşmaktadırlar ancak yenilemeyip arkadaş olmaktadır.⁶⁵ Gılgamış sedir ormanlarına gidip ormanın bekçisi Humbaba'yı öldürerek Uruk'a kereste getirmek istediği için Enkidu ile beraber yola düşerler ve Humbaba'yı öldürüp Uruk'a kereste getirmektedirler. Bu anlatımda Enkidu ve Humbaba şehrin dışında ormanlarda yaşayan yabancı yaratıklar olduğu için ötekileştirilmiştir. Enkidu bir sokak kızı aracılığıyla şehre gelip medenileşse de Humbaba'nın böyle bir düşüncesi olmadığı için bütün dil dökmelerine rağmen Gılgamış tarafından öldürülmektedir. Ayrıca, Tanrıça İştar Gılgamış'ı ayartmaya çalışsa da başarılı olamamaktadır. Zira Gılgamış, tanrıçanın cazibesine kapılanların yeraltı dünyasına hapsedildiğini bildiği için İştar'ı reddetmektedir. İştar da bu reddedilişi gururuna yediremeyip intikamını almak için babası Anu'dan Gök Boğasını Gılgamış'ı öldürmesi için göndermesini istemektedir. Kurguda Lenina adlı karakterin Vahşi John'u ayartmaya çalışması, bu anlatımlarda hem Gılgamış'ın hem Enkidu'nun kadınlar tarafından ayartılmaya çalışılmasını hatırlatmaktadır. Dünya Devleti'nde bir fetüs teknisyeni olarak görev yapan ve beta kastına mensup olan Lenina, John'u ayartıp onunla ilişkiye girmek istediğinde John, her ne kadar Lenina'yı sevip arzulasa da onun cüretkârlığından ve rahatlığından tiksiniyor onu reddetmektedir. Vahşi John, tıpkı Enkidu gibi vahşi olması ve medeni insanların yaşadığı bölgeye sonradan gelmesi hasebiyle Gılgamış'tan daha çok Enkidu'ya benzemektedir.

Gılgamış Destanı, kutsal ve profanın ve onları oluşturan unsurların arasındaki ayrımın üstü kapalı bir biçimde görülebileceği önemli bir edebi eserdir. Huxley'nin bu kurgusunu oluşturmadan önce *Gılgamış Destanı*'ni okuyup okumadığı veya çalışma boyunca bahsedilen ve analiz edilen unsurların hepsine bilinçli bir şekilde yer verip vermediği muallaktır. Ancak gerçek olan şu ki *Cesur Yeni Dünya*, bir din bilimcisi gözünden bakıldığında dini fenomenler açısından son derece zengin bir eser olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç

Hristiyan bir toplum içinde yetişen ancak ilerleyen yaşlarında Hinduizm'e ve Doğu kültürlerine ilgi duyan Huxley, kurgusunda başta Hristiyanlık ve Hinduizm olmak üzere farklı din ve inançların unsurlarına açıktan ve gizli bir şekilde atıfta bulunmuştur. Bahsi geçen atıfların bazılarını bilinçli olarak yaptığı söylenemese de kendisini yoklukta ifade eden Tanrı, Fordizm, Dayanışma Ayinleri gibi birçok fenomenin yaptığı referanslar ve çağrışımlar bir dinler tarihçisi gözüyle incelemeye değerdir.

Huxley'nin, kurgusunda bütün dinleri ortadan kaldırıp Dünya Devleti sakinlerinin tek bir dine, hem Tanrısı hem de Mesih'i Ford olan Fordizm'e inandıkları bir ortam tasavvur etmesi insan hayatında bir üstün gücün veya bir tanrı inancının önemini ve vazgeçilmezliğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. İnsanlığın dini tarihindeki Marduk, Yahve, Ülgen, Odin, Zeus, Allah

⁶³ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: Gece Yayınları, 1991), 2.

⁶⁴ *Gılgamış Destanı*, çev. Sait Maden (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 1.

⁶⁵ *Gılgamış Destanı*, 13.

gibi kâdir-i mutlak üstün güçlerin yerini kurguda Ford almıştır. Huxley her ne kadar Dünya Devleti insanının hayatından dini ve Tanrı'yı tamamen soyutlamış gibi görünse de çalışmada incelenen dini fenomenler Dünya Devleti'nde bir dinin ve üstün gücün varlığından bahsetmeyi mümkün kılmaktadır.

Huxley, aile kurumunun ortadan kalktığı, insanların birbirleriyle rastgele cinsel ilişkiye girdiği, hedonist bir zihniyetin hâkim olduğu, bireylerin daha çocukluktan itibaren klasik şartlanmayla ve sloganlarla yönetildiği bir toplum tasavvur etmekte ve bu toplumu eserini yazdığı dönemdeki okuyucunun o dönemin toplumunun bir eleştirisi olarak görmesini istemiş gibi görünmektedir. Bu durum ise onun eserinin aynı zamanda bir ütopya yergisi olarak değerlendirilebilmesine imkân vermektedir.

Çalışmada bahsi geçen dini fenomenler, Huxley'nin kurgusunun alt metni konusunda dikkate değer fikirler vermektedir. Her ne kadar geleneksel dinler ortadan kaldırılmış ve tek bir Dünya Dini ihdas edilmiş olsa da Dünya Devleti halkı, geçmiş dinlerin mensuplarının dini tecrübelerini görünürde kısmen farklı ancak öz itibarıyla aynı şekilde paylaşmaktadır. Bu da, Huxley'nin zihninde dini duygu ve coşkuların zamanın ve mekânın ötesinde psikolojik olgular olduğunu göstermektedir. Bu dini duygu ve coşkuları en üst düzeyde yaşamak içinse insanlığın dini tarihinde kullanılan soma, haoma, deg gibi çeşitli uyuşturucu maddelere kurgusunda soma ile atıf yapmaktadır. Zira Huxley, bizzat kendisi de uyuşturucu maddelerin ne tür psikolojik ve felsefi tecrübeler yaşattığını deneyimlemek için meskalin adlı uyuşturucu bir madde kullanmış ve bu maddenin yaşattığı deneyimleri *Algının Kapıları* adlı kitabında anlatmıştır.

Huxley'nin kurgusunda yer verdiği dinsel deneyimler konusunda Rudolf Otto'nun bahsettiği dini duyguların yanı sıra William James'in yazmış olduğu *Dinsel Deneyimin Çeşitleri* adlı eserden etkilenmiş olması muhtemeldir. *Mesih'in Taklidi* adlı esere atıf yapması da Dünya Devleti'nde bir Tanrı-Mesih figürü olan ve Dünya Devleti halkının örnek alması ve taklit etmesi gereken Ford'a atıf yapmak için olsa gerektir.

Daha önce de belirtildiği gibi Hristiyan bir toplum içinde yetişen Huxley'nin Hristiyanlıkla ilgili unsurlara kurgusunda yer vermesi, birçok Batı düşünürü ve edebiyatçısının yaptığı gibi Hristiyan inancını ve ibadetlerini hicvetme amacı taşıyor olabilir. Hindu inancıyla ilgili unsurlara sıklıkla yer vermesi ise Hindu geleneğine olan ilgisinden ve muhtemelen Hindu inancına sahip olmasından kaynaklıdır. Diğer dinlerle ve dinsel geleneklerle ilgili unsurların çoğuna bilinçli olarak yer verilmiş olması muhtemeldir.

Kaynakça | References

- Adam, Baki. "Yahudilik". *Yaşayan Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 205-275. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. basım, 2007.
- Atasoy, Emrah. "Ütopyaçılık, Ütopya ve Distopya Üzerine Genel ve Eleştirel Bir Bakış". *Doğu Batı* 20/80 (Nisan 2017), 55-71.
- Babil Yaratılış Destanı Enuma Eliş*. çev. Selim F. Adalı – Ali T. Görgü. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. basım, 2018.
- Bradbury, Ray. *Fahrenheit 451*. PDF: Simon and Schuster Paperbacks, 2013.
- Çiftçi, Muhammed Recai, *Mühtedî Abdullah Henry Quilliam'ın "Din-i İslâm" Adlı Eserinin ve Makalelerinin Kelâmî Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Demir, Zafer. "Sosyolojik Açısından Edebiyat ve Din". *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi* Sayı 1 (Aralık 2018), 13-30.
- Demirci, Kürşat. *Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş*. İstanbul: Ayışığıkitapları, 3. basım, 2017.
- Eliade, Mircea. *Dinler Tarihi: İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*. çev. Mustafa Ünal. Konya: Serhat Kitabevi, 1. basım, 2005.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Dindışı*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınları, 1. basım, 1991.
- Eliade, Mircea – Sullivan, Lawrence E. "Earth". *Encyclopedia of Religion*. 4/2559. ABD: Thomson Gale, 2. basım, 2005.
- Fârâbî, Ebu Nasr. *el-Medînetü'l Fâzıla*. İstanbul: Litera Yayıncılık, 1. basım, 2018.
- Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu*. çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. basım, 2020.
- Gılgamış Destanı*. çev. Sait Maden. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. basım, 2013.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: İsam Yayınları, 2. basım, 2008.
- Hesiodos, *Theogonia & İşler ve Günler*. çev. Azra Erhat – Sabahattin Eyüboğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. basım, 2018.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*. çev. Semih Lim. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 23. basım, 2022.
- Huxley, Aldous Leonard. *Brave New World*. ABD: Harper & Row Publishers, 1932.
- Huxley, Aldous Leonard. *Brave New World Revisited*. New York: RosettaBooks, 2000.
- Huxley, Aldous Leonard. *Cesur Yeni Dünya*, çev. Ümit Tosun. İstanbul: İthaki Yayınları, 26. basım, 2018.
- Huxley, Aldous Leonard. *The Doors of Perception*, Penguin Books.
- James, William. *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature*. Avustralya: The University of Adelaide eBooks, 2009.
- Kutsal Kitap*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.
- Liddell, Henry George – Scott, Robert. *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press, 10. basım, 1996.
- Otto, Rudolf. *Kutsal'a Dair*. çev. Sevil Ghaffari. İstanbul: Altıkırkbeş Yayın, 1. basım, 2014.
- Platon. *Devlet*. çev. Sabahattin Eyüboğlu – Mehmet Ali Cimcoz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 36. basım, 2018.
- Quilliam, Abdullah (William Henry). "Philosophy in Religion". *Studies in Islam: A Collection of Essays*. 104-119. Liverpool: Crescent Printing and Publishing Company, 1895.
- Rigveda*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. basım, 2018.
- Sargent, Lyman Tower. "Three Faces of Utopianism Revisited". *Utopian Studies* 5/1 (1994), 9.
- Sargent, Lyman Tower. "Utopianism". *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. 8795. New York: Routledge, 1998.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 4. basım, 2002.
- Shakespeare, William. *The Tempest*. Global Grey e-books, 2018.
- Sophokles. *Kral Oidipus*. çev. Bedrettin Tuncel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 11. basım, 2011.
- The Imitation of Christ*. Londra: Everyman's Library, 3. basım, 1968.
- Tommasi, Chiara Ombretta. "Orgy: Orgy in the Ancient Mediterranean World". *Encyclopedia of Religion*. C. 10. ABD: Thomson Gale, 2. basım, 2005.
- Yitik, Ali İhsan. *Doğu Dinleri*. İstanbul: İsam Yayınları, 4. basım, 2019.
- Zamyatin, Yevgeni. *Biz*. çev. Fatma Arıkan – Serdar Arıkan. İstanbul: İthaki Yayınları, 1. basım, 2019.